

Recenzje

Aneta M. Sokół

***W atmosferze ksiąg, gór i bliskich dusz. Wybór korespondencji Józefa Pilcha z lat 1936-1995.* Koncepcja, opracowanie naukowe i przedmowa Katarzyna Szkaradnik, Galeria na Gojach, Ustroń 2020, s. 624 (Publikację wydano pod patronatem i dzięki funduszom Urzędu Miasta Ustroń i Starostwa Powiatowego w Cieszynie)**

Korespondencja to szczególny typ piśmiennictwa, jest to przekaz skierowany z reguły do osób prywatnych, znajomych, przyjaciół. Listy nabierają przy tym szczególnego znaczenia po śmierci ich autorów. Stają się wówczas, podobnie jak dzienniki, wspomnienia, pamiętniki, nieocenionym źródłem wiedzy o nadawcy, ale także o realiach, rzeczywistości i epoce, w której zostały napisane. Bardzo często publikowana jest korespondencyjna spuścizna pisarzy, poetów, osób, które zapisały się w literaturze, kulturze czy też wymiarze społeczno-historycznym danej zbiorowości. Dodać można, że publikowanie korespondencji jest jednocześnie zadaniem trudnym, odpowiedzialnym, wymagającym zaangażowania popartego żmudną pracą redakcyjną. Na barkach osoby podejmującej się takiego wyzwania spoczywa obowiązek ukazania uczestników tego swoistego aktu komunikacyjnego w szerszym kontekście, dokonania selekcji epistolograficznego bogactwa, pokazania korespondencji w taki sposób, aby trafiła ona do czytelników z całą mocą swego przekazu.

W 2020 r. ukazał się tom korespondencji ukazujący postać szczególnie zasłużoną dla Śląska Cieszyńskiego – postać bibliofila, historyka, społecznika, autora niejednej publikacji odsłaniającej mało znane karty z lokalnej przeszłości. To tom zawierający korespondencję, jak i listy skierowane do Józefa Pilcha (1913-1995), „bibliofila z Gojów” (to część Ustronia), człowieka niezwykle skromnego, pracowitego, uczynnego, który potrafił zaskarbić sobie szerokie grono przyjaciół, wśród których byli uznani historycy, profesorowie, ludzie nauki, osoby doceniające „*niestrudzonego badacza i popularyzatora dziejów ziemi cieszyńskiej*”. W powyższej charakterystyce nie byłoby zapewne nic dziwnego, gdyby nie fakt, iż Józef Pilch, inicjator i wieloletni redaktor „Pamiętnika Ustrońskiego”, także właściciel imponującego domowego księgozbioru, był samoukiem, znawcą dziejów bez tytułów naukowych, który swoją pozycję zawdzięczał wyłącznie własnej pracowitości, sumienności, popartych konsekwencją samodzielnego zdobywania wiedzy.

Tom zatytułowany *W atmosferze ksiąg, gór i bliskich dusz. Wybór korespondencji Józefa Pilcha z lat 1936-1995* powstał dla uczczenia 25. rocznicy śmierci „dziejopisa” z Ustronia. Inicjatorką tego wydawniczego przedsięwzięcia jest dr Katarzyna Szkaradnik, literaturoznawczyni, wykładowca Uniwersytetu Śląskiego, autorka wielu opracowań dotyczących literatury i kultury ziemi cieszyńskiej. Dodać można, że dr Katarzyna Szkaradnik, również ustronianka, od kilku już lat realizuje własny program badawczy, którego celem jest pogłębienie wiedzy na temat rozwoju lokalnego piśmiennictwa, koncentrując swoją uwagę na uznanych działaczach wpisanych w kulturę regionu, w najbliższe środowisko, z którego wyszli, ale nie tylko. W kręgu naukowych zainteresowań młodej badaczki znalazła się ustronńska triada ludzi pióra – bibliofil i pisarz ludowy Jan Wantuła (1877-1953), uznany socjolog profesor Jan Szczepański (1913-2004) oraz autor wydanych obecnie listów – Józef Pilch. Teksty tych trzech ustroniaków posłużyły Katarzynie Szkaradnik do przygotowania pracy doktorskiej obronionej na Uniwersytecie Śląskim w 2019 r. (miejmy nadzieję, że zostanie również opublikowana). Dysertację doktorską poprzedziły oraz uzupełniają cenne prace edytorskie. Badaczka przygotowała do druku tom korespondencji pierwszego z wymienionych¹ jak też dzienniki Józefa Pilcha.²

¹ *Zmieszany zapach książek i jabłek. Wybór korespondencji Jana Wantuły z lat 1899-1953.* Wybór, opracowanie naukowe i przedmowa K. Szkaradnik (Ustroń, Katowice 2017).

² *Józef Pilch, Dziennik. Zapiski bibliofila i dziejopisa z lat 1963-1995.* Pod red. K. Szkaradnik (Ustroń 2013).

Wydany w 2020 r. wybór jego listów oraz do niego skierowanych uzupełnia zainicjowany cykl publikacji-źródeł, w pewien sposób kluczowych dla poznania ustronńskiego środowiska oraz specyfiki powstającego tam piśmiennictwa.

Warto najpierw uporządkować kilka faktów dotyczących Józefa Pilcha. Ten historyk-samouk pochodził z Wisły, ale przez większość swego życia związany był z Ustroniem. Ukończył siedmioklasową szkołę powszechną w Ustroniu nie mając możliwości na dalsze kontynuowanie nauki. Ze względu na trudną sytuację rodzinną szybko podjął pracę w miejscowej Kuźni, ale jednocześnie pogłębiał swoją wiedzę samodzielnie, a także w ramach dostępnych kursów korespondencyjnych. Przyszły bibliofil związał się z Robotniczym Stowarzyszeniem Kulturalno-Oświatowym „Siła”, które było dla niego prawdziwą szkołą życia, udzielał się w amatorskich zespołach artystycznych prowadzonych przez Stowarzyszenie, był chórzystą, reżyserował sztuki, programy, uroczystości. Z czasem podjął pracę w spółdzielni spożywców „Społem” pozostając wiernym spółdzielczości także po wojnie; do przejścia na emeryturę w 1978 r. pracował w ustronńskiej PSS „Społem”³ pokonując kolejne szczeble na swojej ścieżce zawodowej – od ekspedienta do głównego księgowego. Józef Pilch był jednocześnie człowiekiem bardzo aktywnym w przestrzeni kulturalnej swego miasta. Nie sposób wymienić tu wszystkich jego zasług, ale warto podkreślić, że był inicjatorem i aktywnym członkiem Towarzystwa Miłośników Ustron, redaktorem „Pamiętnika Ustronńskiego”, autorem artykułów oraz książek dotyczących Ustronia i Śląska Cieszyńskiego⁴. Przez całe życie realizował również swoje pasje bibliofilskie, można powiedzieć, że kontynuował w ten sposób chlubne tradycje swoich ustronńskich poprzedników – Gajdzicy czy Jana Wantuły, także właścicieli cennych domowych księgozbiorów.

Józef Pilch (1913-1995)

Oddany do rąk czytelników tom korespondencji Józefa Pilcha przygotowany został niezwykle starannie, wręcz perfekcyjnie pod względem edytorskim, estetycznym oraz naukowym. Jego główny zrab poprzedza obszerny wstęp, w którym Katarzyna Szkaradnik przybliża sylwetkę nadawcy i zarazem adresata listów kierowanych do niego. Autorka pokazuje różne odsłony aktywności swego bohatera, jego osobowość, charakter, rozmiary pracowitości i skromności, które zaowocowały wspomnianymi już działaniami. Poznajemy Pana Józefa, jak określała go część korespondentów, również za pośrednictwem obficie cytowanych fragmentów z jego listów oraz innych opublikowanych na jego temat wypowiedzi. To przedsmak lektury głównej części książki wprowadzający nas w świat ustronńskiego kronikarza, społecznika, inicjatora wielu regionalnych publikacji. To wielobarwny wizerunek „Pana Józefa” dopełniony opiniami przyjaciół, znajomych, korespondentów.

Na początku zamieszczone zostały także wyjaśnienia dotyczące koncepcji książki, jej powstania oraz prac redakcyjnych poprzedzających wydanie. Dowiadujemy się, że publikacja powstała w oparciu o prywatne archiwum udostępnione Katarzynie Szkaradnik przez rodzinę zmarłego Józefa Pilcha. Opublikowany tom zawiera w związku z tym nieliczne listy wyszłe spod jego pióra (ograniczone do zachowanych w archiwum kopii) obejmując w większości listy skierowane do niego, związane z jego aktywnością publikacyjną, kontaktami naukowym, planami wydawniczymi. Jak zostało zaznaczone, listy innych osób są jednak ważnym źródłem wiedzy o ich adresacie, a także o jego listach, o ich formie, walorach, a nawet zauważanej przez innych literackości. Pośród wstępnych informacji nie mogło zabraknąć określenia ram czasowych wydanej korespondencji. Można powtórzyć za opracowującą, że większość listów pochodzi z lat 70. 80., a także 90. (pomimo obecności wcześniejszych), z okresu największej aktywności Pilcha.

³ PSS „Społem” – Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Społem”

⁴ Józef Pilch był autorem ponad 200 artykułów oraz m.in. książek: *Ustron 1939-1945. Przyczynek do dziejów ludności miasta w okresie wojny i okupacji* (Ustron 1978), *Z dziejów Spółdzielni Spożywców „Konsum Robotniczy” w Cieszynie 1920-1945-1970* (Cieszyn 1978), *Z dziejów Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła” na Śląsku Cieszyńskim 1908-1939* (Opole 1987), *Polskie pierwodruki cieszyńskie* (Cieszyn 1990). Pod jego redakcją ukazali się m.in. *Zasłużeni ludzie Ustronia* (Ustron 1983). Był także redaktorem 8 edycji „Pamiętnika Ustronńskiego”.

Zebrane listy zostały przedstawione według następujących grup tematycznych: 1. Polska Partia Socjalno-Demokratyczna i „Siła”, 2. Spółdzielczość spożywców, 3. Historia cieszyńska, śląska i szersza, 4. Kultura Śląska Cieszyńskiego, 5. Sprawy Ustrońskie, 6. Cieszyniacy w dalekim świecie, 7. Jeden z najbliższych, 8. Bibliofile i inne bliskie dusze. Każda z wymienionych grup została poprzedzona tekstem przybliżającym zagadnienia podjęte w listach. Teksty te, przygotowane z dużym znanstwem poruszanych tematów, uwzględniają również poglądy czy zapatrywania Pilcha na prezentowane sprawy, zagadnienia, dziedziny życia. Przedstawiani są również nadawcy listów – ich losy życiowe, zawodowe, rodzinne, ale także początki ich znajomości z ustrońskim bibliofilem, wzajemne relacje po łączące ich kontakty. Dopiero na takim tle prezentowana jest korespondencja zakorzeniona w swoich czasach, wydarzeniach, relacjach międzyludzkich.

Pierwsza część korespondencji dotyczy Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła”, z którym Pilch związany był w czasach swej młodości, aktywnie udzielając się w jego szeregach. W tekście poprzedzającym poznamy wizerunek tego przedwojennego stowarzyszenia; przypomniane zostały edukacyjne czy kulturalne działania „Siły”, które miały podnosić poziom wiedzy i umacniać poziom tożsamości narodowej wśród robotników. W tym kontekście prezentowane są listy przedwojennych działaczy, pomimo upływu czasu wciąż trwających przy swoich ideałach. W korespondencji kierowanej do ustrońskiego bibliofila pobrzmiewają echa wspólnych doświadczeń w szeregach „Siły”, obecne są starania o utrwalenie jej historii, o nadanie właściwego znaczenia przedwojennej robotniczej organizacji.

W dalszej kolejności przedstawiane są listy dawnych spółdzielców („Spółdzielczość spożywców”). Lepszemu zrozumieniu spraw poruszanych w listach służy wstęp ukazujący rozwój spółdzielczości spożywców na ziemiach polskich, w tym na Śląsku Cieszyńskim. Na tym tle przypomniana została również droga zawodowa Józefa Pilcha, która prowadziła od przedwojennej spółdzielczości po powojenną przynależność do ustrońskiej PSS „Społem”. Zachowane listy świadczą o wciąż żywym zainteresowaniu ich nadawców przeszłością, w tym losami przedwojennych działaczy spółdzielczych. Historycy spółdzielczości piszący do ustrońskiego bibliofila niejednokrotnie poszukiwali za jego pośrednictwem materiałów, wiadomości, literatury do publikacji odtwarzających dzieje ruchu.

W trzeciej części – „Historia cieszyńska, śląska i szersza”, zaprezentowany został stosunek ustrońskiego bibliofila do obowiązków historyka, do historii jako nauki, do badań naukowych. Opracowująca korespondencję pokazuje czytelnikom, czego Pilch wymagał od siebie jako badacza lokalnej przeszłości, w jaki sposób postrzegał zadania historyka regionalisty. Można w tym miejscu powtórzyć za badaczką, że obecny w jego pracach bezwzględny imperatyw prawdy zawsze zjednywał mu uznanie, o czym niejednokrotnie poświadczają prezentowane listy. W listownych wypowiedziach spotykamy podziękowania kierowane do Pilcha za przesłane publikacje, wypożyczone książki, pomoc źródłową udzielaną przez niego innym autorom. Nie brakuje w listach słów uznania kierowanych do Pilcha jako autora publikacji, a także wieloletniego redaktora „Pamiętnika Ustrońskiego”. I tak np. cieszyńska archiwistka dr Barbara Polackowa w jednym z listów pisała: *„W czasie świąt miałam jednak czas przeczytać otrzymany od Pana 5. nr „Pamiętnika Ustrońskiego” (dziękuję!) i właśnie piszę z niego recenzję. „Dla mnie – bomba”. Pana opracowanie genealogii Lipowczanów, a szerzej dziejów tej rodziny i roli, jaką w swym środowisku odegrała, jest wzorcowym przykładem opracowań tego typu – postulowanym przez naukowe autorytety socjologii i historii – aby na wnikliwym przykładzie jednej rodziny zobrazować dzieje grupy społecznej.”* (s. 1777) W prezentowanej korespondencji sam jej bohater, jak i jego adresaci, dzielą się wrażeniami z odbytych lektur, piszą o swoich planach badawczych, o przygotowywanych publikacjach, przekazują sobie informacje o nowych tytułach.

Czwarta część korespondencji poświęcona została kulturze Śląska Cieszyńskiego w nawiązaniu do bogatych tradycji kulturowych na ziemi cieszyńskiej. Ustroński bibliofil starał się chronić zachowane dziedzictwo kulturowe – teksty gwarowe, obrzędowość, cieszyńską literaturę (m.in. na łamach „Pamiętnika Ustrońskiego”). Autor *Polskich pierwodruków cieszyńskich* (1990) był jednocześnie współtwórcą życia kulturalnego w swoim lokalnym środowisku, którego symptomami są ukazujące się czasopisma, aktywność wydawnicza, inicjatywy upamiętniające przeszłość. W prezentowanych listach znajdziemy niejedną pochwałę wymienionego powyżej opracowania poświęconego polskim pierwodrukom powstałym na ziemi cieszyńskiej, doceniane są również inne publikacje Pilcha; padają ustalenia dotyczące prac nad *Słownikiem gwary cieszyńskiej*, w których nasz bohater brał udział, trwają listowne dyskusje na temat prac czy tematów wartych pokazania czytelnikom. Listy ukazują również relacje międzyludzkie, które nawiązywały się w trakcie korespondencji lub dzięki niej mogły być kontynuowane, które opierały się na wymianie myśli, szacunku, wzajemnym wsparciu dla własnych inicjatyw badawczych.

„Sprawy ustrońskie” to kolejny cykl listów. Zamieszczone zostały tutaj najstarsze spośród listów kierowanych do Pilcha, pochodzące sprzed wojny lub z okresu wojennego. To listy jego ustrońskich kompanów

z lat młodości, wysyłane m.in. do obozu pracy w Niemczech, gdzie ich adresat przebywał w czasie wojny. W korespondencji nie brakuje pochwalnych ocen kierowanych do autora publikacji o ustronńskiej przeszłości, znajdziemy nawet przedłożoną propozycję wydania książki z jego tekstami publikowanymi wcześniej w „Pamiętniku Ustronńskim” (s. 357). Listy poświadczają, że Pilch był doceniany nie tylko w swoim najbliższym środowisku, ale jako regionalny historyk cieszył się także poważaniem profesjonalistów, pracowników nauki i wydawców.

O tym, że Cieszyniacy są rozsiani po różnych krajach, świadczą listy nadsyłane do Pilcha z Ameryki czy Australii. „Cieszyniacy w dalekim świecie” – to dalsza część korespondencji, tym razem łączącej bibliofila z krajanami, którzy z różnych względów musieli opuścić Polskę, starając się jednak utrzymać więzi z miejscem swego pochodzenia. Listy docierające z zagranicy uwzględniają wspomnienia z czasów ustronńskich ich autorów, w ten sposób symbolicznie powracających do opuszczonych miejsc czy zapamiętanych wydarzeń. W przesyłanej korespondencji nie brakuje zainteresowania publikacjami Pilcha, które drogą pocztową docierały także za ocean. Dla ustronńskiego historyka korespondencja ta była nie tylko kontynuacją dawnych znajomości, stwarzała również okazję do zdobycia cennych wiadomości od byłych mieszkańców Ustronia, które uzupełniały przygotowywane przez niego publikacje (m.in. te dotyczące dziejów ustronńskich Żydów).

Przedostatni zbiór listów poświęcony został przyjaźni ustronńskiego bibliofila z Alojzym Targiem (1905-1973), historykiem, bibliografem, kustoszem Biblioteki Śląskiej w Katowicach. W poprzedzającym wstępie przedstawione zostały dzieje tej przyjaźni – okoliczności zadzierzgnięcia znajomości, relacje łączące obu działaczy, po bardziej prywatny wizerunek tych kontaktów wykraczających poza sprawy naukowe. Badaczka zwraca uwagę, że Pilch zawsze odczuwał respekt wobec swego kolegi ze stopniem naukowym, który utwierdzał go jednak w przekonaniu, że ten w pełni dorównuje wszystkim utytułowanym postaciom. Zachowane listy są pięknym świadectwem tej przyjaźni, opartej także na wzajemnej trosce o zdrowie, powodzenie i sprawy rodzinne.

Ósmej, ostatniej części nadany został tytuł „Bibliofile i inne przyjazne dusze”. Temat ten stał się okazją do przypomnienia bibliofilskich pasji Pilcha, który w ciągu swego życia zgromadził bogaty księgozbiór obejmujący literaturę związaną z regionem, w tym wiele cennych czy unikatowych pozycji z terenów Śląska Cieszyńskiego. Badaczka korespondencji stara się pokazać, czym była książka dla Pilcha, jak urzeczywistniała się jego miłość do książek, dodając, że księgozbiór „na Gojach” wzbudzał podziw, a także służył innym badaczom poszukującym materiałów do swoich publikacji. Za pośrednictwem „książki” poszerzał się również krąg znajomych ustronńskiego bibliofila, wśród których znaleźli się liczni miłośnicy książek, z którymi starał się on utrzymywać kontakty za pośrednictwem korespondencji. Można o niej powiedzieć, że to swoisty zapis rozmów prowadzonych przez ludzi połączonych wspólną pasją, dzielących się również swoimi myślami o świecie i ludziach.

Dr Katarzyna Szkaradnik zaznacza, że być może zaprezentowany układ listów nie jest doskonały, ale wydawał jej się jedynym możliwym do przyjęcia. Z punktu widzenia lektury można ocenić, że korespondencja pokazana została w sposób bardzo przejrzysty, zapewniający możliwość poznania różnych obszarów aktywności tytułowego bohatera – od jego młodościowego zaangażowania w prace stowarzyszenia robotniczego, poprzez powiązania z ruchem spółdzielczym, po szeroki wachlarz zainteresowań badawczych, które wpływały na charakter prowadzonej korespondencji, uwzględniającej liczne grono adresatów i bogactwo tematów poruszanych w listach.

Warto zatrzymać również uwagę na formalnych wyznacznikach wydanej korespondencji. W całym tomie zaprezentowanych zostało 185 listów, z czego większość to listy pisane przez innych, kierowane do Pilcha (oprócz 37 jego autorstwa). Na kartach książki obecnych jest 74 autorów listów, którzy przedstawieni zostali jednocześnie w obszernych biogramach. Mamy do czynienia albo z pojedynczymi listami poszczególnych nadawców albo zbiorami ich listów. Czasem towarzyszą im odpowiedzi ustronńskiego bibliofila zachowane w archiwum „na Gojach”. Jak zaznacza badaczka korespondencyjnej spuścizny Pilcha, do druku zostały wybrane listy reprezentatywne dla zbiorów listów danego autora.

Pośród nadawców listów są przedwojenni działacze „Siły”, spółdzielcy wywodzący się z przedwojennego ruchu spółdzielczego, przedstawiciele lokalnego środowiska, historycy, bibliofile i ludzie nauki z różnych ośrodków naukowych. Wśród autorów listów znajdziemy m.in. Wantułę, prof. Jana Szczepańskiego, cieszyńskiego historyka amatora Jana Brodę (1911-2007), znanego badacza kultury cieszyńskiej prof. Daniela Kadłubca (ur. 1937) oraz polonistę i dyrektora liceum w Wiśle Jana Kropa (1940-2009). Nadawcami listów do ustronńskiego bibliofila byli także: badacz dziejów mazurskich prof. Władysław Chojnacki (1920-1991), dyrektor Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu prof. Bernard Janusz Albin (ur. 1932), reprezentujący Śląski Instytut Naukowy w Katowicach prof. Józef Chlebowczyk (1934-1985), prof.

Michał Lis z Uniwersytetu Opolskiego, a także wielu innych. Na kartach wydanego tomu nie zabrakło najbliższych przyjaciół Pilcha – Alojzego Targa, któremu poświęcone zostało odrębne miejsce, a także dr. Ludwika Brożka (1907-1976), bibliofila oraz kierownika cieszyńskiego Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej.

To liczne, zróżnicowane grono korespondentów świadczy o różnorodności kontaktów utrzymywanych przez Pilcha. Można dodać, że nadawcy listów w większości nigdy zapewne się nie spotkali, ale za sprawą ustronńskiego bibliofila mieli okazję wspólnie zaistnieć na kartach jednej książki.

W podsumowaniu należy podkreślić perfekcyjne przygotowanie tomu – przejrzysty układ treści, staranna prezentacja autorów, liczne przypisy ułatwiające zrozumienie listów, dołączone aneksy z fragmentami listów Pilcha wysyłanych z obozu pracy oraz przykłady oficjalnej korespondencji związanej z jego działalnością. Na końcu książki zamieszczona została bibliografia podmiotowa obejmująca publikacje Józefa Pilcha, jak też obszerna bibliografia przedmiotowa jego dotycząca. Książkę kończą nota edytorska, indeks osobowy oraz chronologiczny wykaz zamieszczonych listów. Książka obejmuje bez wstępu 625 stron.

Wydany tom korespondencji wzbogacają również liczne ilustracje, przede wszystkim fotografie ukazujące ustronńskiego bibliofila: portretowe, rodzinne czy w gronie przyjaciół. Teksty uzupełniają także fotokopie listów, ich fragmentów, kart pocztowych czy świątecznych. Szatą zewnętrzną książka nawiązuje do rozpoczętego już wcześniej cyklu źródłowych publikacji związanych z Ustroniem (czyli do tomu Wantułowej korespondencji) – miękka okładka, drobny druk, biało-czarne ilustracje, format powiększony w stosunku do standardowego. Na końcowej okładce zamieszczony został portret Pilcha z obrazu Bogusława Heczki.

Tom korespondencji *W atmosferze ksiąg, gór...*, zredagowany i opracowany przez Katarzynę Szkaradnik, zainteresuje być może tych, którzy znali ustronńskiego bibliofila, badacza i społecznika, będzie zapewne także ciekawą lekturą dla wszystkich interesujących się swoją lokalną przeszłością. Dla badaczy wydana korespondencja stanowić będzie cenny przyczynek do poznawania kultury cieszyńskiej, w tym ustronskich działaczy współtworzących tamtejsze piśmiennictwo. Książka z korespondencją Pilcha ukazuje również odległą z dzisiejszego punktu widzenia kulturę słowa, epistolograficzne zwyczaje, które odchodzą lub odeszły w cień w dobie sms-ów, maili i Facebooka. Również z tego względu warto pochylić się nad kolejnym tomem ustronńskiej korespondencji.

Dr Katarzyna Szkaradnik wykonała przy tym olbrzymią pracę doprowadzając do wydania zaprezentowanej korespondencji, co jak zaznaczono na początku niniejszego omówienia, jest częścią jej programu badawczego ukazującego rozwój lokalnego piśmiennictwa w kontekście kultury regionu. Pozostaje oczekiwać na dalsze prace młodej badaczki, odsłaniające czytelnikom kolejne pokłady lokalnego kulturowego dziedzictwa.

Książka wydana została przez ustronską Galerię na Gojach. Wydanie współfinansowały – Urząd Miasta Ustronia i Starostwo Powiatowe w Cieszynie.

Warto dodać, że w zaprezentowanej korespondencji, natrafimy także na wątki ewangelickie – w listach obecne są postacie ewangelików – Jan Wantuła, ewangeliccy duchowni z Ustronia oraz inni ewangeliccy działacze związani z tym miejscem. Jednym z piszących do Pilcha był niedawno zmarły ewangelicki publicysta, działacz turystyczny, prezes cieszyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, Władysław Sosna. Warto też dodać, że bogaty księgozbiór Pilcha obejmował również polskie druki konfesyjne z terenów cieszyńskich.

Książka jest do nabycia u redaktor książki, dr Katarzyny Szkaradnik: katka.szkaradnik@gmail.com. Cena jednego egzemplarza wynosi 25 zł plus koszty przesyłki.